

BØRNS
VILKÅR

TrygFonden

Undervisningsmateriale til 6.-10. klasse

PÅ KANTEN AF KANINHULLET

- EKSTREME, DIGITALE FÆLLESSKABER.

INDHOLD

Introduktion 3

Materialets mål og rammer 4

Materialets aktiviteter 5

1. Dyk ned i kildekritik og bekræftelsesbias 6

2. Dyk ned i algoritmer 8

3. Dyk ned i sociale misforståelser 9

ELEVERNE SIGER:

"Det er som om man ryger i en fælde og kommer til at se igen og igen. Vi kan genkende det - men ved ikke om det er rigtigt."

"Hvis jeg ser meget biler, kommer der meget biler. Hvis jeg søger bomber, kommer der krig og ødelæggelse."

"Man ser en video, der ser lidt spændende ud, så fortsætter det - og bum så har man bare pistoler."

Citater fra 8. klasse

Børns Vilkår 2022 ©

Kopiering og print af dette materiale eller dele deraf er kun tilladt efter reglerne i gældende lov om ophavsret eller inden for rammerne af en aftale med Copydan.

Indhold: Katrine Andersen

Illustrationer: Laban Stories

Layout: AntonMaria - Visuel Kommunikation



Undervisningsmaterialet tager udgangspunkt i webfortællingen *På kanten af kaninhullet*.

I fortællingen møder vi Joakim, som i sit forsøg på at finde viden om, hvordan han kan komme i kontakt med en pige, han er vild med, støder på videoer fra det, der kaldes manosfæren.

Manosfæren dækker over forskellige digitale fora, hvor mænd mødes om alt fra mandeselvhjælp til pickup art ("scorekunst") og incel-grupper. Sidstnævnte står for involuntary celibate og er et fællesskab af mænd, der udtrykker deres vrede og frustration over ikke at have en kæreste eller sexpartner. I incel-grupper tales der nedværdigende og hadsk om kvinder og ofte også om både seksuelle og etniske minoriteter.

De forskellige dele af manosfæren er forbundne kar, hvilket forstærkes af de forskellige platformes algoritmer. Så hvis man først begynder at klikke på det mere harmløse indhold, fx trænings- eller kostråd eller idéer til, hvordan du kan være interessant for en potentiel partner, bliver du gradvist præsenteret for mere og mere ekstremt indhold.

Den samme mekanisme gør sig gældende for alle mulige andre ekstreme fællesskaber, så det er væsentligt, at børn og unge lærer at forholde sig kritisk, dels til det indhold, de selv finder på nettet, dels til det indhold, som anbefalingsalgoritmer leder dem hen på.

VÆR OPMÆRKSOM PÅ:

Dine elever er helt sikkert stødt på indhold, der minder om det, Joakim møder i På kanten af kaninhullet. De er også med stor sandsynlighed blevet nysgerrige og har måske endda troet på noget af det, der formidles i ekstreme fællesskaber af den ene eller anden slags.

Vi falder alle sammen for virkelighedsforvrængninger, historier, der bekræfter vores egne fordomme, og deciderede usandheder på nettet.

Derfor er det vigtigt, at du ikke udskammer dem, der bliver forført af fake news eller konspirationer, heller ikke indirekte ved at udskamme Joakim, som er hovedpersonen i webfortællingen.

Ekstreme digitale fællesskaber er kendetegnet ved at have et forvrænget eller forfalsket billede af virkeligheden. Unge i sådanne fællesskaber bliver immune overfor andre fremstillinger af virkeligheden, og de vil derfor ofte have svært ved at tale med deres kammerater uden for fællesskabet.

Ekstreme fællesskaber er ikke nødvendigvis farlige, men de kan skabe og forstærke mistrivsel hos dem, der deltager, og desværre kan de også i enkelte tilfælde resultere i, at unge bliver til skade for sig selv eller andre.



INTRODUKTION



Materialets mål og rammer

Det helt centrale formål i materialet er at forstå de mekanismer, der kan lede til ekstreme, digitale fællesskaber. Kun på den måde kan eleverne få øje på dem hos sig selv og andre og reagere på dem.

Materialet er en naturlig forlængelse af undervisningsmaterialet **Kend dine digitale kaninhuller**, men det kan også bruges selvstændigt og er således ikke afhængigt af forkundskaber om anbefalingsalgoritmer og adfærdsdesigns.

Faglige mål:

Læsning i faget Dansk:

Eleven kan kildekritisk vurdere bruger- og ekspertproduceret indhold.

Formål for faget Samfundsfag:

Eleverne skal opnå forudsætninger for udvikling af kritisk tænkning og et værdigrundlag, så de kan deltage kvalificeret og engageret i samfundet.

Teknologiforståelse:

Eleven kan handle med dømmekraft i komplekse situationer, der vedrører digitale artefakters betydning for individ, fællesskab og samfund.

Sundheds- og Seksualundervisning og Familiekundskab:

Eleven har viden om sundhedsfaktorer, som er særligt relevante for unge.



Sådan bruger du undervisningsmaterialet:

Undervisningsmaterialet tager udgangspunkt i webfortællingen **På kanten af kaninhullet**, som eleverne skal læse individuelt, så de kan læse den igennem i deres eget tempo.

Sørg for, at alle har læst fortællingen og forstået handlingen, før I går i gang med undervisningsaktiviteterne.

LINK TIL WEBFORTÆLLING

Undervisningsmaterialet består af tre aktiviteter.

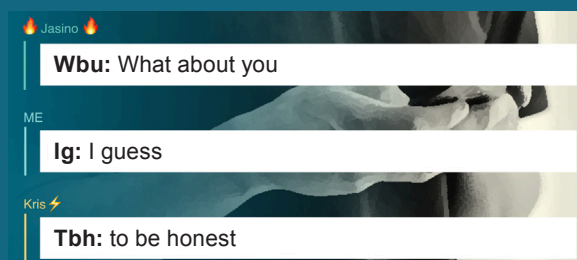
De fungerer uafhængigt af hinanden, så du kan bruge dem alle eller bare en af dem.

De tre aktiviteter er:

1. **Dyk ned i kildekritik og bekræftigelsesbias**
(ca. 30 minutter)
2. **Dyk ned i algoritmer**
(15-20 minutter)
3. **Dyk ned i sociale misforståelser**
(ca. 30-40 minutter)

FORKORTELSER

Undervejs i chatten bruger personerne i fortællingen nogle forkortelser:



UNDERVISNINGSMATERIALETS AKTIVITETER

1. Dyk ned i kildekritik og bekræftigelsesbias
2. Dyk ned i algoritmer
3. Dyk ned i sociale misforståelser



STRUKTUR

For hver aktivitet er der kort beskrevet:

Mål

Aktivitetsens læringsmål

Tidsforbrug

Hvor lang tid aktiviteten tager.

Materialer

Beskrivelse af hvilke materialer, det kræver at gennemføre aktiviteten

Fremgangsmåde

En trin-for-trin-beskrivelse af, hvordan aktiviteten gennemføres

1. DYK NED I KILDEKRITIK



Mål:

- Eleverne kender til, hvordan bekræftelsesbias kan påvirke vores opfattelse af informationer på nettet.
- Eleverne har drøftet forskellige teknikker til faktatjek af informationer, de møder online.

Tidsforbrug:

ca. 30-40 minutter

Materialer

- Et elevark til hver gruppe af 3-4 elever
- En computer eller tablet per gruppe

TIL LÆREREN

I traditionel kildekritik ser man på afsender og intention. Det er langt sværere med informationer, man støder på online. Det kan være uklart, hvem afsenderen er, og det er sjældent tydeligt, hvilke intentioner, de har.

Ofte bruger influencere i fx manoscenen pseudovidenskabelige forklaringer, der får deres synspunkter til at fremstå legitime. Forestillingen om alfa- og betamænd, som Joakim møder i fortællingen, er et eksempel på det.

Den stammer fra en blanding af ulvestudier, evolutionspsykologi og populærkulturelle referencer, alle modelleret til at passe til idéen om alfa- og betamænd. Og fordi den ofte præsenteres med videnskabelige termer, og fordi der ofte henvises til artikler eller "studier", kan det være svært at se, at den er opspind.

Den oprindelige teori om alfa-hanner kommer fra et studie af ulve. Forskeren som lavede studiet har siden selv modbevist det og prøvet at få trukket sin bog tilbage. Men da havde teorien allerede fået sit eget liv som en forklaring på menneskelig adfærd.

Fremgangsmåde:

Inddel eleverne i grupper på 3-4 personer. Hver gruppe skal have et elevark.

Lad grupperne arbejde med elevarket.

Lav en fælles opsamling, hvor I først gennemgår spørgsmålene i arbejdsarket. Hav særligt fokus på, at eleverne har forstået, at Kristoffer er lige så usikker som Joakim. Det kan give anledning til en generel snak om flertalsmisforståelser og bekræftelsesbias.

Vis denne film om alfa- og beta-teorien om alfa- og betateorien (filmen er på engelsk). Tal derefter med eleverne om, hvilke konklusioner, man ville drage, hvis man sammenlignede menneskets kønsroller med andre dyr. Fx pingviner (hannerne passer ungerne), søheste (hannerne føder ungerne), sorte enker (hunnen æder hannen efter parring).

Du kan læse om studiet [her](#), hvor du også finder den sjove og informative film (på engelsk), som du kan vise eleverne.

Lav til sidst en fælles brainstorm over, hvordan man kan tjekke, om oplysninger, man møder på nettet, er rigtige. Lad eleverne komme med deres bud først, og gennemgå derefter de 12 råd, som Dansk Center for Internationale Studier har samlet i samarbejde med TjekDet: <https://www.diis.dk/bliv-din-egen-faktatjekker>

Som afslutning kan I hænge de råd, I er nået frem til, op i klassen, så I har dem som fælles reference, når I arbejder med kilder, som I har fundet på nettet.



I **På kanten af kaninhullet** støder Joakim på en teori om alfa- og betamænd. Det kan være, I er stødt på begreberne før, for de findes rigtig mange steder på nettet. Selvom begreberne lyder videnskabelige, er der ikke noget belæg for, at man kan inddele mennesker i typer på den måde.

Men der er masser, også såkaldte mainstream-medier, der er faldet for teorien. Måske fordi det føles som en enkel forklaring på noget, som er svært for mange. Når så mange ender med at tro på, eller i hvert fald bruge begreberne, kan det bl.a. skyldes bekræftelsesbias, og at de spiller på ens egen usikkerhed.

Bekræftelsesbias kender I sikkert fra andre situationer. Det er nemlig noget, vi alle sammen gør hele tiden: Når vi har en holdning til noget eller en opfattelse af noget, vil vi automatisk lægge særligt mærke til argumenter og beviser, der bekræfter vores holdning eller opfattelse.



ad er A
anner
erend
ler er
anner
derdanig

PRØV FX AT SE PÅ THE GREEN LINE RULE:



Det er en teori, som findes i forskellige fora på nettet. Den går ud på, at hvis et par bliver fotograferet, så er den person, der læner sig ind mod den anden, underdanig og har ingen magt i forholdet.

Hvis man synes, at et kendispar eller måske et vennepar, har et godt forhold, kræver det blot at man finder et billede af dem, hvor de begge står ret op, så har man fået bekræftet sin holdning.

Man vil helt sikkert også kunne finde billeder af dem, hvor den ene læner sig ind mod den anden, men dem lægger man måske ikke mærke til, fordi de ikke bekræfter ens opfattelse.

SPØRGSMÅL:

- **Prøv selv om**, I kan finde et billede af et kendt par på nettet, hvor de grønne linjer bekræfter jeres forestilling om deres forhold.

Dette er selvfølgelig et ret ekstremt og måske lidt fjollet eksempel. Men mange andre usande teorier bruger samme teknik.

- **Prøv nu**, om I kan finde et billede af samme par, hvor de grønne linjer ikke bekræfter jeres forestilling om deres forhold.
- Kan I få øje på bekræftelsesbias i **På kanten af kaninhullet**?
- **Hvorfor tror I**, at Joakim er tilbøjelig til at tro på teorien om alfa- og beta-mænd.
- **I den sidste chat** med Kristoffer får Joakim modbevist sin bekræftelsesbias. Hvordan?

2. DYK NED I ALGORITMER



Mål:

- Eleverne bliver opmærksomme på, hvordan anbefalingsalgoritmerne kan føre brugeren hen til ekstremt indhold.
- Eleverne drøfter, hvem der har ansvaret for, at der findes ekstremt og skadeligt indhold på nettet.

Tidsforbrug:

15-20 minutter

Materialer

- Evt. filmen *Anbefalet til dig* (hvis I ikke har arbejdet med materialet *Kend dine digitale kaninhuller*.)

TIL LÆREREN

Algoritmer på sociale medier er designet til at give brugerne mere af det, de tidligere har søgt efter, liket, klikket på med videre. På den måde serverer algoritmer personaliseret indhold på et sølvfad til den enkelte bruger, og det har en stor betydning for, hvad og hvor meget man ser på sociale medier.

Gratis reklamefinansierede platforme har en stor interesse i at fastholde brugerne længst muligt, og derfor arbejder de hele tiden på at forfine disse 'anbefalingsalgoritmer'. Når man hele tiden præsenteres for endnu en video, der ser spændende ud og er tilpasset ens smag og interesser, kan det være svært at stoppe. Pludselig er tiden fløjet, man har mistet fornemmelsen for tid og sted og har siddet flere timer foran skærmen.

Algoritmer på sociale medier kan også føre til, at man gradvist præsenteres for mere og mere ekstremt indhold og gradvist får en forvrænget opfattelse af virkeligheden.

I yderste konsekvens kan man lande i utrygge, digitale fællesskaber med ekstreme holdninger.

Fremgangsmåde:

Hvis I har arbejdet med materialet *Kend dine digitale kaninhuller*, kan I gå direkte til spørgsmålene. Hvis I ikke har arbejdet med materialet *Kend dine digitale kaninhuller*, skal I først se filmen *Anbefalet til dig*.

Tal nu om, hvilken rolle anbefalingsalgoritmer spiller i webfortællingen *På kanten af kaninhullet*.

Du kan tage udgangspunkt i disse spørgsmål:

- **Hvorfor hedder** webfortællingen *På kanten af kaninhullet*?
- **Hvilken rolle spiller** anbefalingsalgoritmer på sociale medier for udbredelsen af ekstreme fællesskaber?
- **Kender I selv** til nogle ekstreme fællesskaber på nettet?
- **Hvornår mener I**, ekstreme fællesskaber bliver farlige (for deltagerne eller andre)?
- **Hvad kan man selv gøre** som bruger for ikke at ryge ned i kaninhuller på nettet?
- **Hvem har ansvaret for** at der findes meget ekstremt og skadeligt indhold på nettet?
- **Hvem kan gøre noget**, og hvad kan de gøre, hvis vi gerne vil have mindre skadeligt og ekstremt indhold på nettet?



LINK TIL ANBEFALET TIL DIG



3. DYK NED I SOCIALE MISFORSTÅELSER



Mål:

- Eleverne bliver opmærksomme på, hvordan sociale misforståelser kan opstå og drøfter, hvad man kan gøre for at undgå dem.

Tidsforbrug:

ca. 30 minutter

Materialer

- Et elevark til hver gruppe af 3-4 elever
- En computer eller tablet per gruppe

TIL LÆREREN

Der er to slags sociale misforståelser i webfortællingen *På kanten af kaninhullet*.

Den første er en flertalsmisforståelse, som handler om, at Joakim tror, at alle andre har meget nemmere ved at flirte og score, end han selv har. Denne misforståelse bliver bestyrket ved, at en af de andre drenge, Kristoffer, svarer undvigende og flertydigt på, om han var sammen med Frederikke til festen.

Den anden er den slags misforståelser, der kan opstå, når den sociale kontekst lægger et pres på én, som det er tilfældet i situationen, hvor Joakim prøver at tale med Sofia. Joakim antager, at hans manglende succes med at få en samtale i gang med hende, har noget at gøre med hvordan han taler med hende, men der kan jo være rigtig mange andre grunde til det, herunder at hun synes, det er akavet, fordi hun sidder sammen med en gruppe venner. Det kan også være, at hun ganske enkelt ikke er interesseret i Joakim.

Fremgangsmåde:

Inddel eleverne i grupper på 3-4 personer, og uddel et elevark til hver gruppe. Hver gruppe skal også have en computer eller tablet fremme med webfortællingen *På kanten af kaninhullet*.

Lad grupperne arbejde med arbejdsarket.

Lav en opsamling i plenum med fokus på:

- **hvordan der ofte** kan opstå flertalsmisforståelser om, at alle andre er mere erfarne med fx kærester og sex, end man selv er.
- **hvordan normer** og forventninger til hvordan man opfører sig, når man flirter, kan skabe uklarhed og misforståelser, og hvad man kan gøre for at undgå det.



NORMER FOR KØN

Nogle gange kan normer for køn være med til at skabe pres og forventninger for børn og unge. Normer for køn kan også have betydning for, hvordan man taler om det at flirte og score.

Det kan være en god idé at hjælpe eleverne med at få øje på, hvordan kønsnormer spiller ind på den måde, personerne i historien skriver og taler sammen på. Hvis du vil gå i mere dybden med normer for køn i din undervisning, kan du finde materialer hos [Sex & Samfund](https://www.underviserportal.dk/grundskole/materialer/forloeb/150-graenser).

Arbejdet med webfortællingen kan også være anledning til, at der opstår diskussioner om grænser og samtykke. Hvis du vil arbejde videre med de emner, har Sex & Samfund også lavet materialer om det.

<https://www.underviserportal.dk/grundskole/materialer/forloeb/150-graenser>

SEX
SAMFUND

ELEVARK: MISFORSTÅELSER ONLINE OG OFFLINE

OPGAVE 1:

Se på gruppesnappen mellem Joakim, Jasin, Sander og Kristoffer og svar på spørgsmålene:

- **Hvad handler samtalen om?**
- **Hvorfor giver samtalen** Joakim en opfattelse af, at Kristoffer har været sammen med Frederikke?
- **Hvorfor tror I**, Kristoffer svarer, som han gør?
- **Kender I eksempler på**, at man kan misforstå hinanden, når man skriver sammen?

OPGAVE 2:

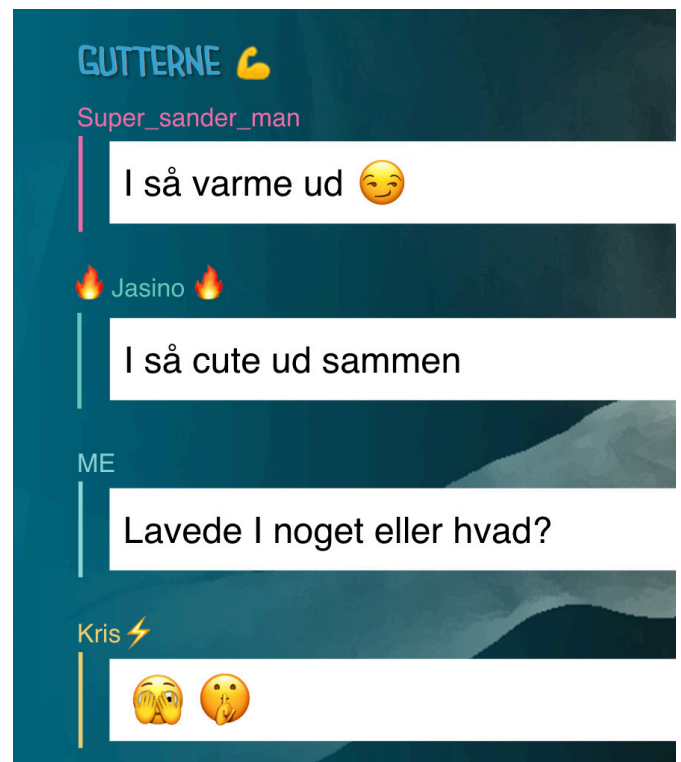
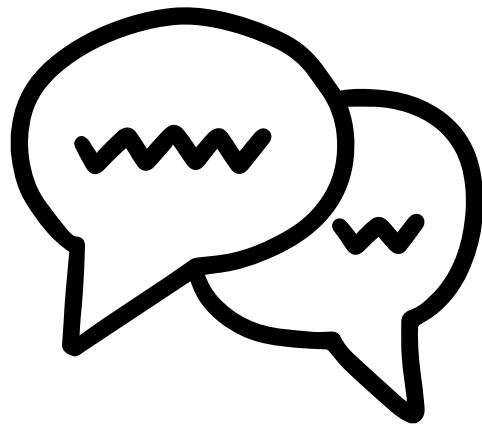
Se nu på den sidste chat mellem Joakim og Kristoffer og svar på spørgsmålene:

- **Hvad handler samtalen om?**
- **På hvilken måde viser den**, at Joakim har misforstået, hvad der skete mellem Kristoffer og Frederikke til festen?
- **Hvad kan man gøre** for ikke at misforstå hinanden, når man skriver sammen?

OPGAVE 3:

I fortællingen prøver Joakim at tale med Sofia i skolen. Han oplever, at det ikke går ret godt og tror, at det har noget at gøre med, *hvordan* han taler med hende. I virkeligheden ved han jo ikke, hvorfor hun svarer lidt kortfattet.

- **Læs episoden med Sofia igen** – både samtalen i skolen, og det efterfølgende afsnit.
- **Lav nu en brainstorm** over alle de grunde, der kan være til, at Sofia svarer kortfattet, og tal om, hvorfor Joakim ikke overvejer dem.
- **Diskutér hvordan historien** ville se ud, hvis den var skrevet fra:
 - Sofias synsvinkel
 - Frederikkes synsvinkel



VIL DU VIDE MERE?

Læs Børns Vilkårs rapport om børns digitale fællesskaber her:

<https://bornsvilkar.dk/born-i-digitale-faellesskaber/>

Læs mere om radikaliserede fællesskaber herunder manosfæren i DareGender og Cybernauternes rapport *Under indflydelse*:

<https://cybernauterne.dk/blog/under-indflydelse-rapport-ekstreme-digitale-faellesskaber/>

Hør Cybernauternes podcastserie om Manosfæren:

<https://cybernauterne.dk/podcast/podcast-serie-om-manosfaeren/>

Tjekdets artikel om Andrew Tate og manosfæren:

<https://www.tjekdet.dk/indsigt/stenrig-sex-ist-er-bandlyst-fra-sociale-medier-men-et-online-univers-af-farligt-kvindehad>

Hør podcasten *Et åbent Sind* om kritisk tænkning

<https://heartbeats.dk/series/et-aabent-sind/>



ER DU BEKYMRET FOR OM ET BARN ER PÅ VEJ IND I ET EKSTREMT FÆLLESSKAB PÅ NETTET?

Så kan du kontakte hotline mod radikalisering på 41 74 90 90 eller <https://antiradikalisering.dk/>

BørneTelefonen RING 116 111